

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Кроленко Ольга Євгенівна

УДК: 658.14:662.76

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ
ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ГАЗОТРАНСПОРТНОЇ
СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата економічних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українському державному університеті залізничного транспорту Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор
Дикань Володимир Леонідович,
Український державний університет
залізничного транспорту, завідувач
кафедри економіки і управління
виробничим і комерційним бізнесом

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, старший
науковий співробітник **Чукаєва Ірина
Костянтинівна**, Державна установа
«Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»,
головний науковий співробітник
відділу розвитку виробничої
інфраструктури;

доктор економічних наук, доцент
Гончаренко Олена Миколаївна,
Одеський національний економічний
університет, завідувач кафедри
фінансового менеджменту та
фондового ринку.

Захист відбудеться «01» липня 2015 р. о 13³⁰_ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.820.05 в Українському державному університеті залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейербаха, 7, ауд. 3.501.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Українського державного університету залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейербаха, 7, ауд. 2.209.

Автореферат розісланий «_29_» травня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В.Чорнобровка

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Газотранспортна система (ГТС) України є основним елементом енергетичної безпеки країни, однією з визначальних складових національної економіки, яка забезпечує ліву частку надходжень до держбюджету, сприяє підвищенню рівня життя населення України, одним із важелів інтеграції до міжконтинентальної системи газопроводів. У структурі національної енергетики вона відіграє надзвичайно важливу роль, обумовлену особливостями енергетичного балансу країни, в якому на частку природного газу припадає близько 43%, а також тим, що практично 100% газу в Україні транспортується трубопроводами. Старіння, фізичне та моральне зношення об'єктів та цілісних комплексів ГТС України призводить до зростання витрат на купівлю газу, який використовується для забезпечення функціонування системи, що сьогодні складають понад 1,5 млрд доларів, та загострюють необхідність модернізації, реконструкції та технічного переоснащення системи.

В умовах ринкових відносин дефіцит фінансових ресурсів, потреба в модернізації ГТС обумовлюють необхідність забезпечення фінансової стабільності газотранспортного комплексу, яка безпосередньо залежить від обсягів газу, обґрунтованості цін. Основним інструментом такого забезпечення є фінансова стратегія розвитку.

Проблеми розвитку ГТС України, ефективності функціонування підприємств нафтогазового комплексу, управління витрат, використання власного капіталу, забезпечення її інвестиціями, питання ефективності інвестиційної діяльності, підвищення інвестиційної привабливості підприємств ГТС відображено у наукових працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених: Голубовський Л.З., Горбова Х.В., Груб'як С.В., Дзюба О.Г., Левковський О.М., Лукаш В.В., Масс М.С., Навольська Н.В., Савчук Т.В., Чукаєва І.К., Шандрівська О., Шийко В.І. та інших.

Теоретико-методологічним аспектам стратегічного управління, фінансового менеджменту, формуванню генеральних, функціональних стратегій підприємств, оцінюванню можливостей розвитку, стратегічного аналізу, питанням розробки та реалізації фінансової стратегії розвитку присвячено наукові публікації таких вітчизняних та зарубіжних вчених: Аранчій В.І., Блакита Г.В., Бланк І.А., Бутко А.Д., Виссема Х., Гончаренко О.М., Грант Р., Гриньов А.В., Дейнека О.Г., Дженстер П., Джонсон Д., Дикань В.Л., Єропутова О.О., Зоря О.П., Зуб А.Т., Костирко Л.А., Крепкий Л.М., Кузьмін О.Є., Линенко А.В., Локтіонов М.В., Мельник О.Г., Мізюк Б.М., Перекрест Т.В., Петришин Н.Я., Радова Л.Д., Савчук В.П., Савчук В.П., Семенов А.Г., Сметанюк О. А., Уилен Т., Уиттингтон Р., Хангер Дж., Хасси Д., Череп А.В., Шоулз К. та інших.

Разом з тим ще не дістали належного висвітлення питання формування фінансової стратегії розвитку газотранспортної системи України, діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку системи, система їх методологічних принципів та комплексний підхід до діагностування. Не сформовано механізм прийняття стратегічних фінансових рішень щодо вибору головної фінансової

стратегії та не визначено дієвий інструмент інвестиційного забезпечення розвитку ГТС України.

Ці обставини визначили вибір теми дисертаційного дослідження, його логіку та структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана як ініціативна, згідно з Концепцією Державної програми підвищення конкурентоспроможності національної економіки на 2007-2015 рр., Стратегією економічного і соціального розвитку України на 2004-2015 рр. «Шляхом європейської інтеграції», Програмою економічних реформ на 2010-2014 рр., Енергетичною стратегією України на період до 2030 р., Стратегією розвитку України до 2020 р.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування фінансової стратегії розвитку газотранспортної системи України в умовах її модернізації.

Досягнення зазначеної мети зумовило необхідність постановки та вирішення основних завдань:

- дослідити сутність фінансової стратегії ГТС, її характеристики, систематизувати види фінансової стратегії;
- розглянути теоретичні аспекти формування фінансової стратегії ГТС, визначити її основні етапи;
- дослідити теоретичні основи діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України, запропонувати систему методологічних принципів діагностування;
- розробити комплексний підхід до діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України, на основі якого визначити стратегічні фінансові можливості розвитку ГТС України в сучасних умовах господарювання;
- запропонувати механізм прийняття стратегічних фінансових рішень щодо вибору головної фінансової стратегії розвитку ГТС;
- обґрунтувати доцільність створення Позабюджетного цільового інвестиційного фонду модернізації та розвитку ГТС України;
- розкрити механізм функціонування Позабюджетного цільового інвестиційного фонду модернізації та розвитку ГТС України, його структуру, джерела формування коштів.

Об'єкт дослідження – процес управління фінансово-господарською діяльністю газотранспортної системи України в умовах модернізації.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади формування фінансової стратегії розвитку газотранспортної системи України.

Методи дослідження. Досягнення визначеної мети та вирішення поставлених у дисертаційній роботі завдань спиралися на використання системи загальнонаукових методів і прийомів дослідження: *економічного і системного аналізу* – для розроблення теоретичних і методичних положень формування фінансової стратегії розвитку ГТС України; *порівняльного аналізу та узагальнень* –

для розкриття змісту і сутності понять «стратегія», «фінансова стратегія», «діагностування»; *методи економіко-математичного моделювання* – для оцінки фінансового стану ГТС та ефективності фінансової діяльності; *логічно-діалектичного* – для визначення впливу факторів зовнішнього та внутрішнього фінансового середовища; *програмно-цільового підходу* – для обґрунтування доцільності створення Позабюджетного цільового інвестиційного фонду. Серед спеціальних методів дослідження використано: *експертний і розрахунково-аналітичний* – діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України; *оптимізації і прийняття рішень* – для визначення доцільності впровадження альтернативних фінансових рішень, формування механізму прийняття стратегічних фінансових рішень щодо вибору стратегії; *графічний* – для наочного оформлення результатів дослідження; *абстрактно-логічний* – для узагальнення, формулювання висновків і рекомендацій.

Інформаційною базою дослідження стали: законодавчі та нормативні акти, офіційні статистичні матеріали Державного комітету статистики України, звітні дані НАК «Нафтогаз України» та її дочірніх підприємств, результати наукових досліджень, матеріали науково-практичних конференцій, публікації зарубіжних і вітчизняних авторів та інші джерела.

Наукова новизна отриманих результатів. Найбільш важливі результати дослідження, що містять елементи наукової новизни, полягають у такому:

удосконалено:

- поняття «фінансова стратегія ГТС України», що, на відміну від існуючих, передбачає включення методів та практики формування фінансових ресурсів, їх планування та забезпечення фінансової стійкості підприємств ГТС за ринкових умов господарювання, що дозволяє охоплювати всі форми фінансової діяльності: оптимізацію основних та оборотних засобів, формування та розподіл прибутку, грошові розрахунки, фінансову, інвестиційну політику. Це дало можливість систематизувати класифікацію видів фінансової стратегії ГТС;

- комплексний методичний підхід до діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України, який, на відміну від існуючих, базується на визначенні інтегрального показника впливу зовнішнього фінансового середовища та внутрішнього фінансового потенціалу, котрий досліджує такі об'єкти фінансової діяльності: ресурси системи, фінансову структуру системи, компетенції системи зі здійснення фінансової діяльності. Даний підхід дозволив визначити систему стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України, сформулювати систему стратегічних цілей, розробити матрицю альтернативних стратегічних фінансових рішень;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні основи формування фінансової стратегії шляхом визначення сутнісних характеристик фінансової стратегії ГТС, принципів, які забезпечують підготовку і прийняття стратегічних фінансових рішень, що дозволило визначити основні етапи формування та реалізації фінансової стратегії ГТС;

- теоретико-методологічні основи діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України як етапу формування фінансової стратегії, зміст якого полягає в дослідженні та оцінюванні впливу факторів фінансового середовища (зовнішнього та внутрішнього) на потенціал розвитку системи, прогнозування їх впливу на довгострокову перспективу, що дозволило визначити систему методологічних принципів діагностування та сприяє раціональному вибору інструментарію та критеріїв діагностування;

- механізм прийняття стратегічних фінансових рішень в аспекті вибору головної фінансової стратегії, який на основі розробленої системи критеріїв, пріоритетних аспектів діяльності (ресурси системи, фінансова структура системи, компетенції зі здійснення фінансової діяльності), системи стратегічних рішень та заходів дозволив сформувати необхідні умови для реалізації стратегії інвестиційного забезпечення модернізації та розвитку ГТС України;

- обґрунтовано доцільність створення Позабюджетного цільового інвестиційного фонду модернізації та розвитку газотранспортної системи України як оптимального шляху інвестиційного забезпечення національної ГТС, який, на відміну від існуючих, дозволяє залишити ГТС України під контролем держави, залучити приватних, в т.ч. іноземних інвесторів без загрози втрати права власності, отримати фінансову підтримку держави, акумулювати інвестиції всіх інвесторів та направляти їх на першочергові проекти з модернізації ГТС України;

- механізм функціонування Позабюджетного цільового інвестиційного фонду модернізації та розвитку газотранспортної системи України, який на проектній основі дозволить реалізувати проекти модернізації та розвитку ГТС України за рахунок накопичення фінансових ресурсів, отриманих в умовах удосконалення системи оподаткування підприємств ГТС.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони є методичною базою формування фінансової стратегії розвитку газотранспортної системи України на основі реалізації механізму прийняття стратегічних рішень щодо вибору фінансової стратегії розвитку ГТС України, визначення інструментарію інвестиційного забезпечення розвитку системи.

Окремі пропозиції дисертаційного дослідження розглянуті Філією Управління магістральних газопроводів «ХАРКІВТРАНСГАЗУ» Харківського лінійного виробничого управління магістральних газопроводів ПАТ «Укртрансгаз», що підтверджено актом впровадження акт впровадження № 386-07 від 5 грудня 2014 р., Регіональним виробничим управлінням «ДОНЕЦЬКАВТОГАЗ» дочірнього підприємства НАК «Нафтогаз України» (акт впровадження № 293-23/01 від 12 грудня 2014 р.), ТОВ «Рибоза» (акт впровадження № 56-ІД від 18 грудня 2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Основні висновки і результати дисертаційного дослідження виконані автором самостійно. Опубліковані наукові праці повністю відображають ті положення, висновки і пропозиції, які сформульовані здобувачем. Особистий внесок автора в наукових роботах, що виконані у співавторстві, є такий: [4] – розроблено комплексний методичний підхід до діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України, запропоновано матрицю

альтернативних фінансових стратегій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження пройшли апробацію на шести міжнародних науково-практичних конференціях, перелік яких наведено в авторефераті у списку опублікованих праць.

Публікації. За результатами наукових досліджень опубліковано 12 наукових праць, серед яких 8 у наукових фахових виданнях, 4 публікації у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій - 3,36 ум. друк. арк., у тому числі особисто автору належить 3,01 ум. друк. арк.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається із вступу, 3 розділів основної частини, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 222 сторінки комп'ютерного тексту, в тому числі основний текст займає 180 сторінок. Список використаних джерел налічує 166 найменувань на 16 сторінках. Матеріали дисертації проілюстровані 26 рисунками і 26 таблицями та містять 5 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет, методи дослідження, охарактеризовано наукову новизну і практичну значущість отриманих результатів і наведено дані щодо їх апробації та публікацій.

У розділі 1 «**Формування фінансової стратегії розвитку ГТС України: теоретико-методичні засади**» досліджено проблеми та перспективи розвитку газотранспортної системи України, її фінансовий стан, розглянуто сутність та види фінансової стратегії в системі управління розвитком суб'єкта господарювання, розкрито теоретичні аспекти формування фінансової стратегії розвитку ГТС України.

В сучасних умовах господарювання однією з ключових ланок розвитку економіки України, її економічної та енергетичної безпеки є ефективне функціонування єдиної газотранспортної системи (ГТС), яка забезпечує 16-22% надходжень до держбюджету, виконує функції забезпечення природним газом внутрішніх споживачів (населення та промисловість) та транзиту природного газу через територію України до країн Західної та Центральної Європи. Старіння, фізичне і моральне зношування окремих об'єктів та цілісних комплексів системи обумовлюють зниження рівня організаційно-технічної та ресурсної складових виробничого потенціалу газотранспортних підприємств.

У ринкових відносинах фінансова стабільність газотранспортного комплексу, яка безпосередньо залежить від обсягів газу, обґрунтованості цін, потребує визначення тенденцій фінансового стану, орієнтації у фінансових можливостях і перспективах, оцінки фінансового стану суб'єктів галузі. Інструментом вирішення цих питань є фінансова стратегія ГТС України.

Дослідження понятійного апарату «стратегія», «фінансова стратегія», їх характеристик дозволили виділити такі сутнісні характеристики: забезпечення

органічного взаємозв'язку і підпорядкованості визначених цілей загальній меті та збалансованість заходів фінансової діяльності за кожною окремою функцією; визначення методів та практики формування фінансових ресурсів, їх планування та забезпечення фінансової стійкості суб'єкта господарювання. Виділення таких характеристик сприяло уточненню поняття «фінансова стратегія ГТС України», під яким слід розуміти комплексну довготермінову програму фінансового розвитку ГТС, яка повинна включати методи та практику формування фінансових ресурсів, їх планування та забезпечення фінансової стійкості підприємств ГТС за ринкових умов господарювання, охоплювати всі форми фінансової діяльності: оптимізацію основних та оборотних засобів, формування та розподіл прибутку, грошові розрахунки, фінансову, інвестиційну політику.

У результаті систематизації видів фінансових стратегій серед класифікаційних ознак відповідно до напрямку розвитку в стратегічній перспективі виділено стратегії: формування фінансових ресурсів ГТС України, розподілу фінансових ресурсів, забезпечення фінансової стабільності, забезпечення інноваційного розвитку фінансової діяльності, забезпечення нейтралізації фінансових ризиків, забезпечення комплексного зростання ефективності фінансової діяльності, інвестиційну стратегію, стратегію підвищення якості управління фінансовою діяльністю.

Вивчення теоретико-методичних аспектів формування та реалізації фінансової стратегії ГТС шляхом визначення сутності фінансової стратегії, її характеристик та принципів, які забезпечують підготовку і прийняття стратегічних рішень, дозволило визначити основні етапи формування та реалізації фінансової стратегії розвитку ГТС України (рис. 1).

У розділі 2 **«Комплексний підхід до діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку в контексті формування фінансової стратегії ГТС»** розглянуто поняття, принципи, об'єкти діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України, розроблено методичні підходи до визначення впливу зовнішніх факторів фінансового середовища на формування фінансових можливостей розвитку, внутрішнього фінансового потенціалу системи, визначено стратегічні фінансові можливості розвитку ГТС України в сучасних умовах господарювання.

Важливою передумовою формування системи цілей фінансового розвитку та визначення виду фінансової стратегії є дослідження умов та оцінювання фінансових можливостей розвитку ГТС та її підприємств у стратегічній перспективі, які включають дослідження впливу зовнішнього фінансового середовища та внутрішнього фінансового потенціалу ГТС. Тому етап процесу формування фінансової стратегії розвитку ГТС, зміст якої полягає в дослідженні та оцінюванні впливу факторів фінансового середовища функціонування ГТС (внутрішнього та зовнішнього) на потенціал розвитку системи, прогнозування їх впливу на стратегічну перспективу, було визначено як діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України.

Рис. 1. Етапи формування та реалізації фінансової стратегії ГТС України
(сформовано автором)

Відповідно до етапів проведення діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України принципи, на яких базується діагностування, слід розділи на чотири групи. До першої групи належать базові принципи, які обумовлюють вибір підходів до діагностування. Другу групу принципів формують принципи, які забезпечують ефективність процесу діагностування, вибір методичного інструментарію проведення діагностики. Третю – принципи, що характеризують критерії та параметри діагностування. До четвертої групи належать принципи, яким повинні відповідати результати діагностування стратегічних фінансових можливостей ГТС України (рис.2).

Визначення впливу факторів зовнішнього фінансового середовища виконується на основі розробленої системи факторів відповідно до об'єкту діагностування та сили впливу (прямого та непрямого впливу) (табл.1).

Рис. 2. Система методологічних принципів діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України (розробка автора)

Таблиця 1

Система факторів зовнішнього фінансового середовища

Об'єкт діагностування	Фактори, що впливають
1	2
Фактори зовнішнього фінансового середовища непрямого впливу	
Ресурси системи	<ul style="list-style-type: none"> - державна система оподаткування; - облікова ставка національного банку; - характер регулювання емісійної діяльності; - інвестиційний клімат в країні; - темп інфляції; - рівень державної підтримки ГТС та її підприємств; - форми та методи регулювання фінансової діяльності в країні.
Фінансова структура системи	<ul style="list-style-type: none"> - державна політика в галузі залучення та захисту іноземних інвестицій; - державне регулювання процедур фінансової санації та банкрутства; - державне регулювання платіжних дисциплін.
Компетенції системи зі здійснення фінансової	<ul style="list-style-type: none"> - рівень підготовки спеціалістів у галузі управління фінансами; - рівень культури в країні; - стандарти фінансової звітності; - технологічний прогрес у сфері управління;

1	2
діяльності	- технологічний прогрес у сфері фінансової діяльності; динаміка фінансування науково-дослідних робіт.
Фактори зовнішнього фінансового середовища прямого впливу	
Ресурси системи	- темп економічного зростання паливно-енергетичної галузі; - рівень технологій і інновацій в країні - рівень та темпи державного регулювання галузі; - наявність та розміри кредитної лінії; - динаміка валютних курсів; - рівень конкуренції в галузі; - фінансовий стан конкурентів; - співвідношення оборотних та необоротних активів у галузі (ПЕК); - тривалість операційного і фінансового циклів; - рівень доходності реальних інвестиційних проектів, що пропонується суб'єктами господарювання в галузі.
Фінансова структура системи	- рівень та динаміка відсоткових ставок за банківським кредитом; - кредитна політика комерційних банків (можливість отримання довгострокового, короткострокового кредиту); - рівень розвитку ринку цінних паперів (ціни та обсяги облігацій та акцій); - співвідношення власного і позикового капіталу в країні; - динаміка структури джерел формування позикового капіталу.
Компетенції системи зі здійснення фінансової діяльності	- можливість виходу на внутрішній та міжнародний газовий ринок (вхідні бар'єри); - можливість страхування фінансових ризиків; - рівень прозорості фінансового ринку; - ефективність зв'язків з партнерами з фінансової діяльності; - можливість використання альтернативних фінансових інструментів у процесі здійснення окремих видів фінансових операцій.

Результати діагностування зводяться в інтегральний показник:

$$I_{ЗС} = I_{ЗС_{пр.впл.}} \cdot \rho_{ЗС_{пр.впл.}} + I_{ЗС_{не пр.впл.}} \cdot \rho_{ЗС_{не пр.впл.}}, \quad (1)$$

де, $I_{ЗС_{пр.впл.}}$ - інтегральний показник впливу факторів зовнішнього фінансового середовища прямого впливу;

$I_{ЗС_{не пр.впл.}}$ - інтегральний показник впливу факторів зовнішнього фінансового середовища непрямого впливу;

$\rho_{ЗС_{пр.впл.}}$ - питома вага впливу факторів зовнішнього фінансового середовища прямого впливу;

$\rho_{ЗС_{не пр.впл.}}$ - питома вага впливу факторів зовнішнього фінансового середовища непрямого впливу.

$$I_{3C_{пр.впл.}} = \sum_{i=1}^n \sigma_i \cdot \rho_i, \quad I_{3C_{непр.впл.}} = \sum_{j=1}^m \sigma_j \cdot \rho_j, \quad (2, 3)$$

де, σ_i, σ_j - вплив на фінансові можливості і-го та j-го фактора зовнішнього фінансового середовища прямого та непрямого впливу;

ρ_i, ρ_j - питома вага впливу і-го та j-го фактора зовнішнього фінансового середовища прямого та непрямого впливу, яка визначається на основі рейтингу факторів,

n, m – кількість факторів зовнішнього фінансового середовища прямого та непрямого впливу.

Діагностування внутрішнього фінансового потенціалу необхідно здійснювати за рахунок співвідношення основних показників, що формують потенціал ГТС на основі застосування методів коефіцієнтного аналізу. Запропоновану систему показників, які характеризують внутрішній фінансовий потенціал ГТС, подано в табл.2.

Таблиця 2

Система показників, які характеризують внутрішній фінансовий потенціал системи

Об'єкт діагностування	Показники
1	2
Узагальнюючі	<ul style="list-style-type: none"> - частка власних оборотних коштів у структурі пасивів; - надлишок власних оборотних коштів; - надлишок власних і довгострокових позикових джерел формування запасів; - надлишок загальної величини основних джерел формування запасів.
Ресурси системи	<ul style="list-style-type: none"> - частка грошових розрахунків у загальному обсязі виторгу від реалізації; - частка оборотних активів у загальному обсязі фінансових ресурсів системи; - частка грошових коштів та їх еквівалентів у структурі фінансових ресурсів; - коефіцієнт інвестування власних ресурсів; - коефіцієнт довгострокового залучення позикових джерел; - коефіцієнт інвестування довгострокових ресурсів; - рентабельність власного капіталу; - рентабельність реалізації продукції.
Фінансова структура системи	<ul style="list-style-type: none"> - коефіцієнт забезпечення власним капіталом; - коефіцієнт маневреності власного капіталу; - коефіцієнт автономії (фінансової незалежності); - коефіцієнт боргу; - коефіцієнт ліквідності;

1	2
	<ul style="list-style-type: none"> - коефіцієнт покриття та платоспроможності; - коефіцієнт покриття активів.
Компетенції системи зі здійснення фінансової діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - рівень кваліфікації менеджерів; - рівень забезпеченості інформацією для прийняття рішення; - рівень використання сучасних фінансових технологій; - ефективність структури управління фінансовою діяльністю; - ефективність фінансової та інвестиційної політики.

Діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України на основі запропонованого комплексного підходу свідчить про низький рівень внутрішнього фінансового потенціалу підприємств та ГТС в цілому. В умовах негативного дестабілізуючого впливу зовнішнього фінансового середовища фінансові можливості розвитку ГТС обмежені, галузь знаходиться в кризовому стані.

У розділі 3 **«Методико-практичний інструментарій стратегічного управління розвитком ГТС України»** сформовано систему цілей фінансової діяльності ГТС України, розроблено механізм прийняття стратегічних фінансових рішень в аспекті вибору головної фінансової стратегії, обґрунтовано доцільність створення позабюджетного цільового фонду модернізації та розвитку газотранспортної системи країни як інструмент інвестиційного забезпечення розвитку системи, розкрито механізм його функціонування.

Важливою ланкою процесу розроблення фінансової стратегії національної ГТС є формування системи цілей, узгодженої та підпорядкованої загальній стратегії розвитку системи. Чітко виражені стратегічні цілі стають потужним засобом збільшення ефективності фінансової діяльності в довгостроковій перспективі, її координації і контролю, а також базою для прийняття управлінських рішень за всіма основними напрямками фінансового розвитку.

Діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України, дослідження класифікації стратегічних цілей та виділення в них цілей за ознакою «пріоритетні напрями розвитку» дозволило сформувати систему стратегічних фінансових цілей ГТС України, які направлені на досягнення головної мети функціонування системи (рис.3).

Сформовані відповідно до стратегічних можливостей та пріоритетних аспектів діяльності матриці альтернативних стратегічних рішень дозволили сформувати систему показників вибору стратегічного рішення, що дало можливість розробити механізм прийняття стратегічних рішень щодо вибору фінансової стратегії модернізації та розвитку ГТС України, який представлено на рис.4.

Інструментом інвестиційного забезпечення модернізації та розвитку ГТС України пропонуємо визначити Позабюджетний цільовий інвестиційний фонд модернізації та розвитку газотранспортної системи України, який, на відміну від існуючих, дозволить залишити ГТС України під контролем держави, залучити приватних, в т.ч. іноземних інвесторів без загрози втрати права власності отримати

фінансову підтримку держави, акумулювати інвестиції всіх інвесторів та направляти їх на першочергові проекти з модернізації ГТС України.

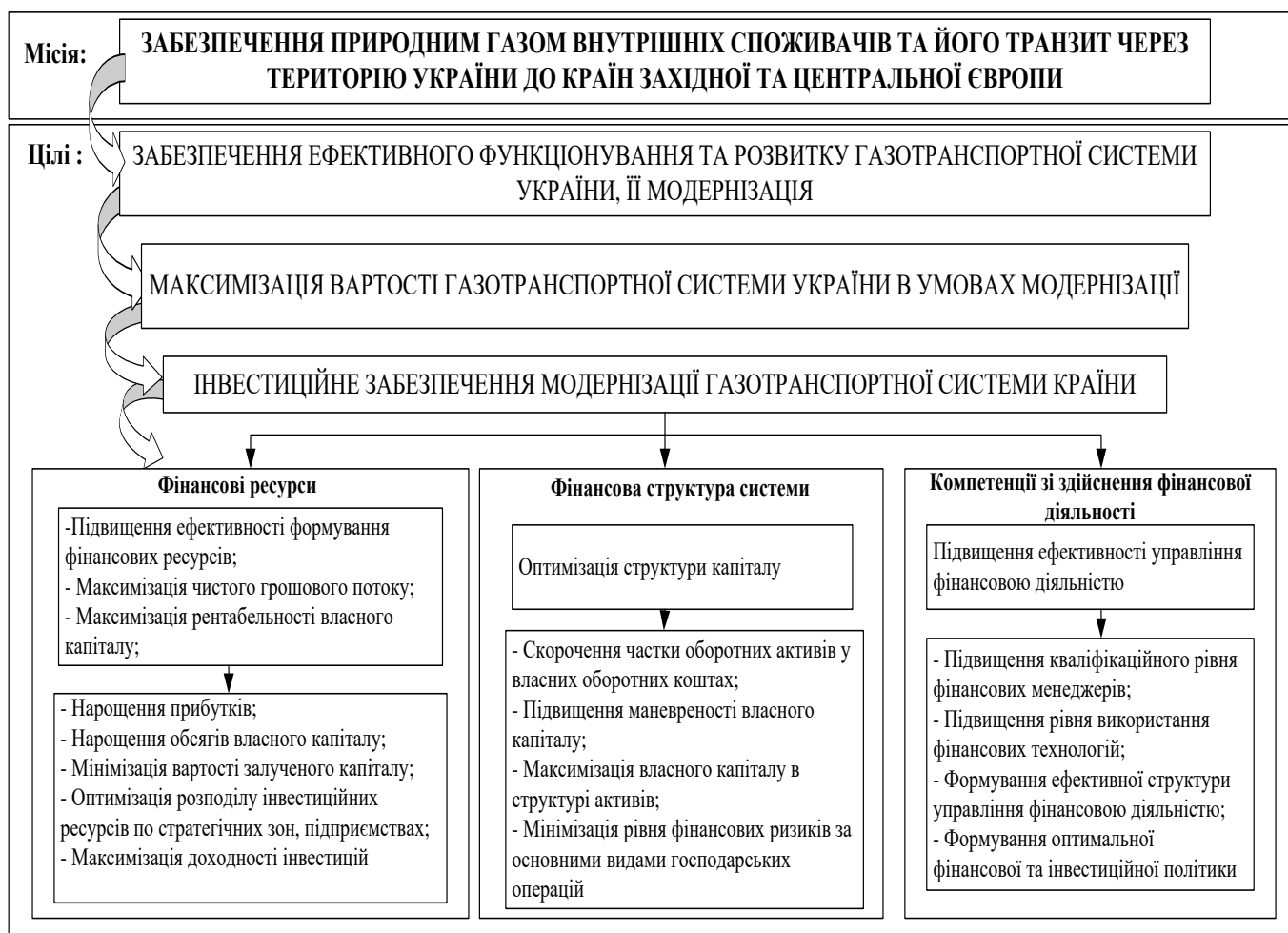
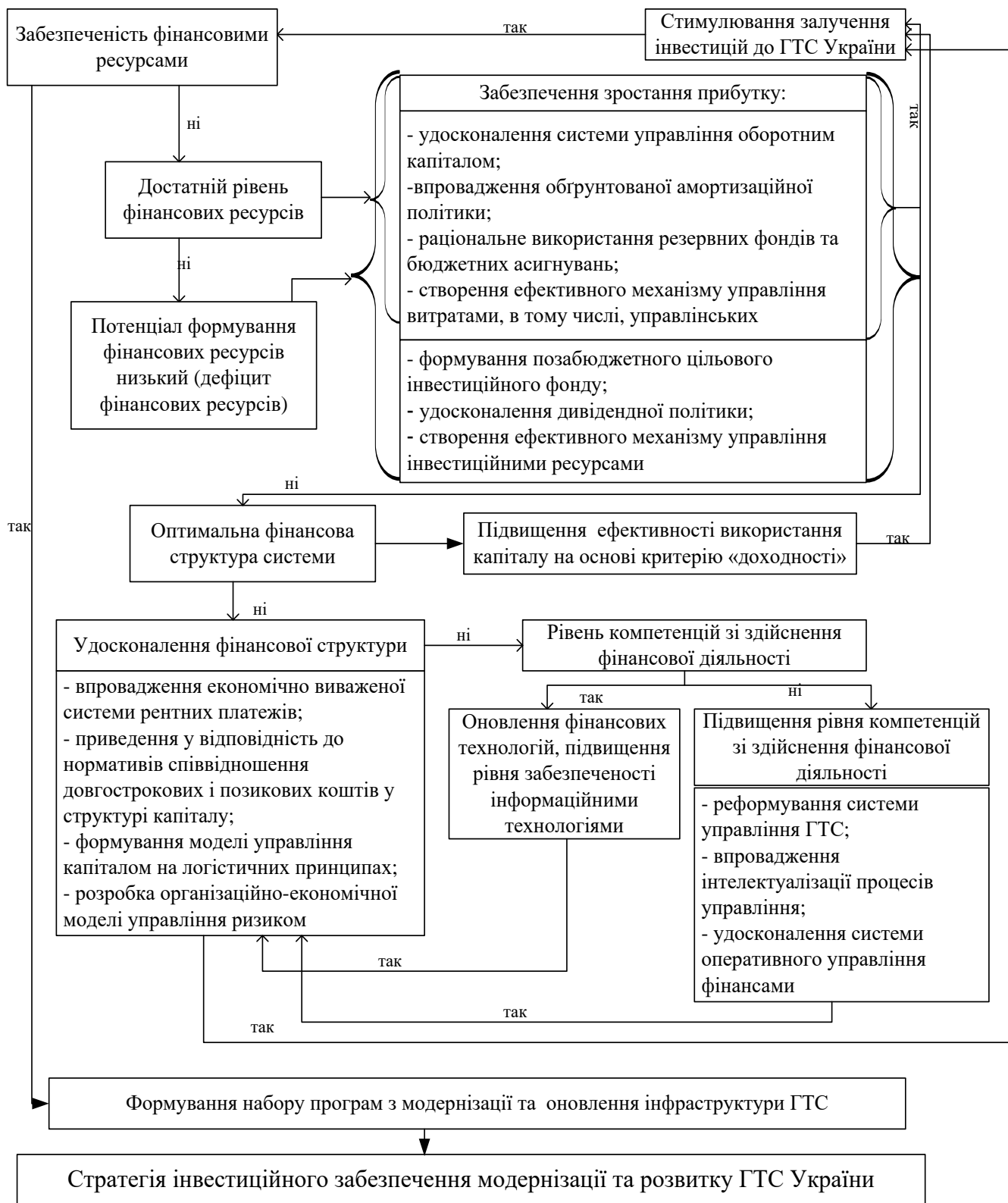

Рис. 3. Система стратегічних фінансових цілей ГТС України (сформовано автором)

Основне завдання такого Інвестиційного фонду полягає в накопиченні фінансових ресурсів як з боку держави, так і приватних інвесторів та НАК «Нафтогаз», підприємств ГТС, які будуть надаватися для реалізації інвестиційно-інноваційних проектів, спрямованих на модернізацію національної ГТС. Оптимальне співвідношення коштів, що накопичуватимуться в інвестиційному фонді, складатиме 25% - за рахунок державної підтримки, асигнувань, 75% - приватні інвестиції, в т.ч. за рахунок відрахувань з прибутку НАК «Нафтогаз України». З боку держави поповнення позабюджетного цільового інвестиційного фонду модернізації та розвитку ГТС України доцільно здійснювати за рахунок переведення частини податків, виплачених підприємствами ГТС до фонду, або переведення частки коштів, отриманих державою від НАК «Нафтогаз» як дивідендів.

* — так → відповідає критерію   — ні → не відповідає критерію

Рис. 4. Механізм прийняття стратегічних рішень щодо вибору фінансової стратегії модернізації та розвитку ГТС України (розробка автора)

Механізм функціонування Позабюджетного цільового інвестиційного фонду модернізації та розвитку ГТС України подано на рис.5.

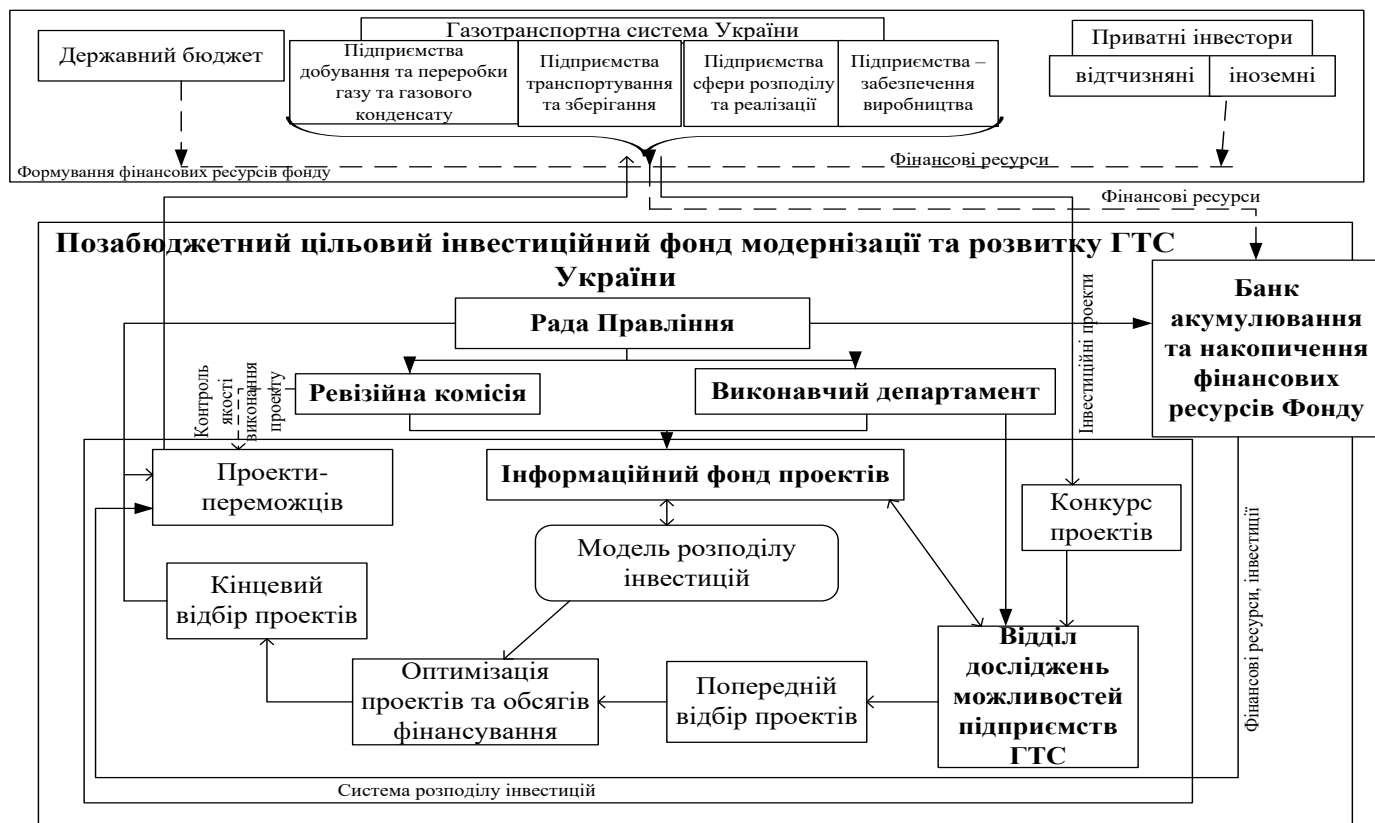

Рис. 5. Механізм функціонування Позабюджетного цільового інвестиційного фонду модернізації та розвитку ГТС України (розробка автора)

Основними складовими фонду є: Рада правління, яка виконує контроль за діяльністю та фінансовою стабільністю фонду; Виконавчий департамент, діяльність якого направлена на управління поточною діяльністю фонду; Ревізійна комісія, яка виконує роль контрольованого органу; Інформаційний фонд проектів, в якому зосереджена база даних проектів, що надаються; Відділ досліджень можливостей розвитку, який аналізує можливості реалізації проектів підприємствами ГТС.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та подано авторський підхід до вирішення наукової проблеми – формування фінансової стратегії розвитку газотранспортної системи України.

Результати дослідження є підставою для таких висновків:

1. Виділення таких характеристик фінансової стратегії, як забезпечення органічного взаємозв'язку і підпорядкованості визначених цілей, визначеність

методів та практики формування фінансових ресурсів, їх планування та забезпечення фінансової стійкості суб'єкта господарювання дозволили уточнити поняття фінансової стратегії ГТС. Систематизація видів фінансових стратегій сприяли виявленню класифікаційної ознаки «напрями фінансової діяльності», що дало можливість сформулювати систему альтернативних стратегічних рішень в аспекті вибору фінансової стратегії розвитку ГТС України.

2. На основі дослідження теоретичних аспектів формування фінансової стратегії розвитку ГТС України було виділено основні принципи, які забезпечують підтримку та прийняття рішення, що дозволило сформулювати основні етапи формування та реалізації фінансової стратегії: діагностика стратегічних фінансових можливостей розвитку, формування стратегічних цілей і завдань, конкретизація розробленої стратегії, розробка ключових елементів фінансової стратегії, оцінка ефективності розробленої стратегії, реалізація та забезпечення ефективного моніторингу, що сприяє розробці ефективної фінансової стратегії розвитку національної ГТС.

3. Діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС є одним із ключових етапів формування фінансової стратегії. Дослідження його теоретичних основ сприяло виділенню системи методологічних принципів, які поділяються на базові, принципи процесу діагностування, вибору критерію та параметрів діагностування, оцінювання результатів, що дає можливість визначити реальні стратегічні фінансові можливості розвитку газотранспортної системи України.

4. Розроблено комплексний підхід до діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку, який базується на визначенні інтегральних показників впливу зовнішнього фінансового середовища (прямого, непрямого впливу), внутрішнього фінансового потенціалу та формуванні на їх основі матриці альтернативних стратегій, сприяє виявленню резервів і формуванню системи стратегічних фінансових цілей розвитку ГТС України. Діагностування стратегічних фінансових можливостей ГТС України показало, що при низькому рівні внутрішнього фінансового потенціалу, нарощенні дестабілізуючого впливу зовнішнього середовища національна ГТС не має фінансових можливостей розвитку.

5. На основі запропонованих системи стратегічних фінансових цілей, матриць альтернативних стратегічних фінансових рішень по кожному пріоритетному напрямку діяльності відповідно до фінансових можливостей розвитку розроблено механізм прийняття стратегічних фінансових рішень, який дає можливість забезпечити ГТС фінансовими ресурсами, модернізувати та забезпечити її ефективне функціонування.

6. Ефективність функціонування та розвитку ГТС України обумовлено реалізацією ефективної фінансової стратегії, направленої на інвестиційне забезпечення модернізації ГТС. В умовах дефіциту фінансових ресурсів досягнення таких результатів пов'язано зі створенням і функціонуванням Позабюджетного цільового інвестиційного фонду модернізації та розвитку ГТС України.

7. Функціонування Позабюджетного цільового інвестиційного фонду модернізації та розвитку ГТС України направлено на накопичення фінансових ресурсів як з боку держави, так і приватних інвесторів за рахунок удосконалення системи оподаткування, зменшення податкового тиску, надання податкових пільг, встановлення обов'язкового внеску до фонду, що дає можливість забезпечити систему необхідними інвестиційними ресурсами, організації ефективного функціонування та розвитку газотранспортної системи України в цілому.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Кроленко О.Є. Теоретичні аспекти формування фінансової стратегії розвитку газотранспортної системи України / О.Є. Кроленко // Вісник економіки транспорту і промисловості . – 2013. – № 43. – С. 84-89.

2. Кроленко О.Є. Обґрунтування доцільності створення позабюджетного цільового інвестиційного фонду модернізації та розвитку газотранспортної системи України / О.Є. Кроленко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. - № 44. – С. 258-264.

3. Кроленко О.Є. Діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України: Поняття та принципи / О.Є. Кроленко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики, 2013. - № 4 (24). – С. 72-81.

4. Кроленко О.Є. Методичний підхід до діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України / Т.О.Петухова, О.Є. Кроленко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. - № 45 – С. 38-45.

5. Кроленко О.Є. Позабюджетний цільовий інвестиційний фонд модернізації та розвитку ГТС України: структура та особливості функціонування / О.Є. Кроленко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. - № 46. – С. 312-316.

6. Кроленко О.Е. Сущность и виды финансовой стратегии в системе управления развитием ГТС Украины / О.Е. Кроленко // ОРАЛДЫҢ ҒЫЛЫМ ЖАРШЫСЫ. – 2014. - № 36 (115). – С. 45-52.

7. Кроленко О.Є. Механізм прийняття стратегічних рішень в аспекті вибору головної фінансової стратегії / О.Є. Кроленко // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті. – 2014. - № 48(3). – С. 115-125.

8. Кроленко О.Є. Формування системи стратегічних цілей фінансової діяльності ГТС України як ключового елементу її фінансової стратегії [Електронний ресурс] / О.Є. Кроленко // Ефективна економіка. – 2015. - № 2. -Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3832>

Матеріали конференцій і тези доповідей

9. Кроленко О.Є. Стратегічне управління економічним розвитком газотранспортної системи України // Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання : матеріали 3-ї Наук.-практ. конф. з міжнародною участю – X. : Акад. внутр. військ МВС України, 2013. – С. 142-144.

10. Кроленко О.Є. Фінансова стратегія розвитку ГТС України в аспекті інвестиційного забезпечення // Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України: матеріали X Міжн.наук.-практ. конф., Харків, 5-7 червня 2014р. - Вісник економіки транспорту і промисловості. 2014. - № 46. - С. 78.

11. Кроленко О.Є. Стратегічне управління розвитком ГТС України в аспекті формування системи стратегічних цілей її фінансової діяльності // Scientific researches and their practical application. Modern state and ways of development '2014, SWorld – 1-12 October 2014. – Режим доступу: <http://www.sworld.education/index.php/ru/conference/the-content-of-conferences/archivesof-individual-conferences/oct-2014>

12. Кроленко О.Є. Формування механізму прийняття стратегічних рішень в аспекті вибору головної фінансової стратегії // Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Управління функціонуванням та розвитком економічних систем в умовах глобальних перетворень», м. Харків, 22 - 25 жовтня 2014 р. – Режим доступу: <http://uipa.edu.ua/en/student-en/2807-2014-09-ik.html>

АНОТАЦІЯ

Кроленко О.Є. Теоретико-методичні аспекти формування фінансової стратегії розвитку газотранспортної системи України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Український державний університет залізничного транспорту, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2015.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню та розробці теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування фінансової стратегії розвитку газотранспортної системи України в умовах її модернізації. Досліджено сутність фінансової стратегії ГТС, її характеристики, удосконалено поняття «фінансова стратегія ГТС», систематизовано види фінансової стратегії; розглянуто теоретичні аспекти формування фінансової стратегії ГТС, визначено її основні етапи; досліджено теоретичні основи діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України, запропоновано систему методологічних принципів діагностування; розроблено комплексний підхід до діагностування стратегічних фінансових можливостей розвитку ГТС України, на основі якого визначено стратегічні фінансові можливості розвитку ГТС України в сучасних умовах господарювання; запропоновано механізм прийняття стратегічних

фінансових рішень щодо вибору головної фінансової стратегії розвитку ГТС; обґрунтовано доцільність створення Позабюджетного цільового інвестиційного фонду модернізації та розвитку ГТС України; розкрито механізм функціонування Позабюджетного цільового інвестиційного фонду модернізації та розвитку ГТС України, його структуру, джерела формування коштів.

Ключові слова: фінансовий розвиток газотранспортної системи, газотранспортна система, фінансова стратегія розвитку, інвестиційне забезпечення розвитку, фінансовий менеджмент, стратегічне управління, стратегічні фінансові можливості розвитку, механізм прийняття стратегічних фінансових рішень, зовнішнє фінансове середовище, внутрішній фінансовий потенціал.

АННОТАЦИЯ

Кроленко О.Е. Теоретико-методические аспекты формирования финансовой стратегии развития газотранспортной системы Украины. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 - экономика и управление национальным хозяйством. Украинский государственный университет железнодорожного транспорта, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2015.

Диссертация посвящена исследованию и разработке теоретико-методических положений, практических рекомендаций по формированию финансовой стратегии развития газотранспортной системы Украины в условиях ее модернизации. Исследование сущности финансовой стратегии ГТС, ее характеристики позволило усовершенствовать понятие «финансовая стратегия ГТС». Систематизация видов финансовых стратегий способствовала выявлению классификационного признака «направления финансовой деятельности», что дает возможность сформировать систему альтернативных стратегических решений в аспекте выбора финансовой стратегии развития ГТС Украины

Рассмотрены теоретические аспекты формирования финансовой стратегии ГТС, выделены основные принципы, которые обеспечивают поддержку и принятие решения, что позволило сформировать основные этапы формирования и реализации финансовой стратегии: диагностика стратегических финансовых возможностей развития, формирование стратегических целей и задач, конкретизация разработанной стратегии, разработка элементов финансовой стратегии, оценка эффективности разработанной стратегии, реализация и обеспечение эффективного мониторинга способствуют разработке эффективной финансовой стратегии развития национальной ГТС.

Исследованы теоретические основы диагностики стратегических финансовых возможностей развития ГТС Украины, предложена система методологических принципов диагностирования, которая включает базовые принципы процесса диагностирования, выбора критерия и параметров диагностирования, оценивания

результатов, что позволяет определить реальные стратегические финансовые возможности развития газотранспортной системы Украины.

Разработан комплексный подход к диагностированию стратегических финансовых возможностей развития ГТС Украины, который основан на определенных интегральных показателях влияния внешней финансовой среды (прямого, непрямого воздействия), внутреннего финансового потенциала и формировании на их основе матрицы альтернативных стратегий, что способствует выявлению резервов и формированию системы стратегических финансовых целей развития ГТС Украины. На основе предложенного подхода определены стратегические финансовые возможности развития ГТС Украины в современных условиях хозяйствования.

Предложен механизм принятия стратегических финансовых решений по выбору главной финансовой стратегии развития ГТС, позволяющий обеспечить ГТС финансовыми ресурсами, модернизировать и обеспечить ее эффективное функционирование.

Установлено, что эффективность функционирования и развития ГТС Украины обусловлена реализацией эффективной финансовой стратегии, направленной на инвестиционное обеспечение модернизации ГТС. В условиях дефицита финансовых ресурсов с целью достижения необходимых результатов предложено создание внебюджетного целевого инвестиционного фонда модернизации и развития ГТС Украины.

Раскрыт механизм функционирования внебюджетного целевого инвестиционного фонда модернизации и развития ГТС Украины, его структура, источники формирования средств. Функционирование внебюджетного целевого инвестиционного фонда модернизации и развития ГТС Украины направлено на накопление финансовых ресурсов как со стороны государства, так и частных инвесторов за счет совершенствования системы налогообложения, уменьшения налогового давления, предоставления налоговых льгот, установления обязательного взноса в фонд, что позволяет обеспечить систему необходимыми инвестиционными ресурсами, организовать эффективное функционирование и развитие газотранспортной системы Украины в целом.

Ключевые слова: финансовое развитие газотранспортной системы, газотранспортная система, финансовая стратегия развития, инвестиционное обеспечение развития, финансовый менеджмент, стратегическое управление, стратегические финансовые возможности развития, механизм принятия стратегических финансовых решений, внешняя финансовая среда, внутренний финансовый потенциал.

THE SUMMARY

Krolenko O. Theoretical and methodological aspects of the financial strategy of the gas transportation system of Ukraine. - The manuscript.

The dissertation for the Candidate of Economics Sciences, specialty 08.00.03 - economics and management of national economy. Ukrainian State University of Railway Transport, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2015.

The dissertation is devoted to research and the development of theoretical and methodical positions and practical recommendations for the development of financial strategy of Ukraine's gas transportation system in terms of its modernization. The essence of financial strategy GTS, its characteristics, improved concept of «financial strategy GTS» systematized types of financial strategies; the theoretical aspects of financial strategies GTS defined its main stages, the theoretical foundations of diagnosing strategic financial capacity of Ukraine's GTS, the system of methodological principles of diagnosis; developed a comprehensive approach to diagnosing strategic financial capacity of Ukraine's GTS, based on which defined the strategic financial capacity of Ukraine's GTS in the current economic conditions; the mechanism of strategic financial decisions on the choice of the main financial strategy of GTS; the expediency of creation of off-budget trust fund investment and modernization of Ukraine's GTS; the mechanism of functioning of off-budget trust fund investment and modernization of Ukraine's GTS, its structure, sources of funds.

Key words: financial development of the gas transportation system, transportation system, financial strategy development, investment software development, financial management, strategic management, strategic financial capabilities development, mechanism strategic financial decisions, the external financial environment, domestic financial potential.

Кроленко Ольга Євгенівна

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ
СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ГАЗОТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Надруковано згідно з оригіналом автора

Відповідальний за випуск

Н.Є.Каличева

Підписано до друку 27.05.2015 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Друк ризограф.

Папір офсетний. Обсяг 0,93 ум. друк. арк. Наклад 100 прим.

Зам. № 262. Безкоштовно.

Видавництво УкрДУЗТ.

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 2874 від 12.06.2007 р.
61050, Харків, майдан Фейєрбаха, 7